

نامه دکتر مصدق به سفیر کبیر اتحاد جماهیر شوروی در تهران

دکتر مصدق طی نامه ای که در تاریخ ۲۲ اسفند ۱۳۲۳ به ماکسیموف سفیر کبیر دولت اتحاد جماهیر شوروی در ایران نوشته است، توضیح داده است که منظورشان از مخالفت با خواست «امتیاز نفت شمال» از سوی دولت شوروی توسط «کافترادزه»، بخاطر دفاع از استقلال و حاکمیت ملی (اشنات سوورنیتت) ایران بوده و نه دشمنی با دولت کمونیستی حاکم بر روسیه. در آن نامه می خوانیم:

«...در تمام دوره زندگی مصلحت ایران را با هرچیز نتوانستم عوض کنم و هیچ عاملی نتوانسته است مرا از صراط مستقیم منحرف کند از هرچیز صرف نظر کردم که با بیدادگری مبارزه کنم حبس و تبعید شده و حتی مواجه با مرگ گردیده ام و تمام این مشقات به عقاید راسخ من نتوانسته خالی وارد کند. من ایران را دوست می دارم همان طوری که شما خاک اتحاد شوروی را دوست دارید - باور بفرمایید که آنچه تا کنون در مجلس گفته ام و هر قدمی که برداشته ام هیچ محرکی جز ایمان و علاقه ای که به کشور خود دارم نداشته ام - عقاید سیاسی خود را مخصوصاً در قسمت سیاست خارجی ایران در مجلس علناً بیان کرده ام و تکرار آن را در این جا زائد می دانم و فقط می خواهم به شما اطمینان بدهم که آنچه در زمینه عقاید خود گفته ام ندای ایمان و صدای قلب من است و هرکس که بخواهد در رویه من تأثیر کند فقط با یک عملی که به معتقدات من نزدیک باشد می تواند مرا شیفته خود سازد...» - کپی متن نامه دکتر مصدق به سفیر شوروی در شبکه اینترنتی قرار داده شده است - (۱۹) پانویس شماره ۱۹ بخش پنجم نوشته : **تحریف تاریخ - بخش پنجم - نظرات متناقض و انحرافی خلیل ملکی درباره دکتر مصدق!** - دکتر منصور بیات زاده

۵۷

نامه دکتر مصدق به سفیر اتحاد جماهیر شوروی در تهران

۲۲ اسفند ۱۳۲۳

جناب آقای ماکسیموف سفیر کبیر دولت اتحاد جماهیر شوروی

پیغام جنابعالی توسط یکی از هموطنان به این جانب رسید و با اینکه تاکنون فکر زیارت جنابعالی را نتواندم از لحاظ جسمی که در ایران دارم و احترام دولت متبوع شما اجزاء می خواهم که بعد از مرض معالمت از تأخیر مرضی جوارب که جلت آن کسالت و پیش آمدهای اتمام اضرب بوداست کتباً توضیحاتی عرض کنم تا در نقل قول تحریفی نشود و عرایض این جانب بدون تغییر به آن جانب برسد.

راجع به نفت شمال ایران که اینکار پارلمانی این جانب موجب بدبینی و دلنگی مأمورین اتحاد جماهیر شوروی گردید و حتی رادبوی مسکو استناداتی به این جانب داد که استحقاق آن را ندارم، لازم است عرض کنم که به دلایل تاریخی و تجربیات تلخی که از امتیازات داریم موکلین من اصولاً با هرگونه امتیازی که راجع به منابع ثروت مملکت به داوطلبان غیرایرانی در قلمروی ایران داده شود عرض من نیستند و در جلسه ۱۹ مرداد ۱۳۲۳ که به طور ناگهانی دولت برای سؤال بعضی از نمایندگان راجع به مذاکرات امتیاز نفت با شرکت های امریکایی به مجلس آمد و یکی از اعضای فرانکسیون حزب توده چنین اظهار نمود: «بسته و رفته با دادن امتیازات به دولت های خارجی به طور کلی مطالبیم همان طور که ملت ایران توانست راه آن خود را احداث کند. یقین دارم که با کمک مردم و سرمایه داخلی ما می توانیم تمام منابع ثروت این مملکت را استخراج کنیم. چون این بیان مطابق فکر من بود لازم دانستم در این باب مطالبات حقوقی کنم و از روی

مدارک نظریات خود را مستنداً در مجلس بیان نمایم بنابراین مشغول تهیه لایحه‌ای شدم برای اینکه هر وقت پیشنهاد امتیاز شرکت‌های امریکایی در مجلس مطرح شود از آن استفاده نمایم. خوشبختانه ورود جناب آقای کائولاندزه به تهران سبب شد که دلوپلیان امریکایی از پیشنهاد خود صرف‌نظر کنند و فرصتی به دست نیامد که نظریات خود را در موضوع معادن نفت ایران در مقام مخالفت با شرکت‌های امریکایی بیان نمایم وقتی که می‌باحثه بین جناب ایشان و کابینه مساعد علی شد بسیار متأسف شدم از اینکه به دوستی ایران و شوروی که برای ایرانیان حوضی ندارد خطی برسد و از محبوبیتی که اتحاد جماهیر شوروی بر اثر رویه قابل ستایش ارتش سرخ تحصیل کرده است بکاهد و چون معتقدم که اتحاد جماهیر شوروی حق بزرگی بر ما دارد و ما را از مخاطره حیاتی نجات داده است میل نداشتم ترتیبی پیش آید که از امتیاز شوروی در مجلس منوالی بشود و این جانب از نظر مخالفت نظریاتی اظهار نمایم این بود که برای جلوگیری از چنین حادثه‌ای در جلسه هفتم آبان ۱۳۲۳ مجلس شورای ملی نطق خود را ایراد نمودم و برای اینکه راهی برای مذاکره باز شود طرحی اتحاد و خاطر نشان نمودم که معازن نفتی ما بدون اینکه امتیازی داده شود مورد استفاده صنایع شوروی واقع گردد.

این جانب به این ترتیب تکلیف نمایندگی خود را ادا کردم و از این حیث وجداتم آرام بود و از قبول مقام نخست‌وزیری که در آن موقع با اکثریت قریب به اتفاق به من تکلیف کردند استنحاح نمودم و برای عدم قبول دلایلی داشتم که همان وقت اعلام نمودم اما قبول نفرمایید و حمایت دوستی ایران و شوروی و ملاحظه اینکه ما با عقاید صریحی که نسبت به مسئله نفت اظهار کرده بودم روابط بین دو کشور را دچار بحران کند در تصمیم من بی‌اثر نبوده است. در عین حال از وقتی که کابینه وقت منقذ شد در این اندیشه بودم که کمیسیون مؤثری در حل مسأله امتیاز اختلاف کنم و اطلاع داشتم که می‌خواهند قانونی از مجلس بگذرانند که هرگونه مذاکره در موضوع نفت ایران تا مدتی بعد از اعلام جنگ موقوف و ممنوع باشد و تشخیص من این بود که بهترین این فکر می‌خواهند باب مذاکره را مسدود کنند و فی‌الحال این زمینه به نظرم رسید از یکی از نمایندگان مجلس که با مخالف شوروی ارتباط داشت نظریات نمایندگان دولت شوروی را استفسار کنم که اگر برای معامله انحصاری خرید نفت حاضر باشند مواقع مذاکرات در برنامه دولت پیشنهاد کنم و دولت آن را جزو برنامه خرید نماید و وقتی که پس از مراجعه به مقامات شوروی اطمینان داد که شما فقط طالب محصول نفت ایران هستید و کیفیت تحصیل آن برای شما فرق نمی‌کند هنگام شور در برنامه کابینه بیات در جلسه هفتم آذرماه ۱۳۲۳ مجلس شورای ملی در ضمن نطق خود طرحی که در مجلس قابل قبول باشد و بتوان مقصود مرا که مبتنی بر افکار عمومی ایران است و نظریات شما هر دو را تأمین کند تهیه نمودم که منابع معدنی نفت به دست ایرانی استعراج شود و از این رو ماده اول طرح من اعطای امتیاز را به هر یک از دول و یا شرکت‌های خارجی منع می‌کند و بر طبق ماده دوم دولت می‌تواند با هر دولتی که طالب

تخصیص خرید نفت باشد و طرز استخراج آن داخل مذاکره شود و با اطلاع مجلس شورای ملی فرارمادی که مفتضی باشد متعقد نماید و بسیار خوشوقت بودم که کار بهر تندی که مصلحت را دچار تشنج کرده بود به این ارنیب تمام و به دوستی ایران و شوروی خدش نوانستم بکنم ولی وقتی که دانشم مأمورین دولت شوروی اهمیت طرح مرا درک نکرده‌اند و از آن نتوانستند استفاده کنند و بلکه تظاهراتی در اطراف آن نمودند که قهراً به مقام مسئول اتحاد شوروی در ایران و بلکه در تمام شرق ممکن است نطمه بزند و موجب سموت سایر دول بشود بسیار متأسف شدم.

جناب آقای سفیر! امیدوارم که فرمایید من به مقام و موقعیت دولت شما پیش از خودتان علاقمندم. علاقه من به موقعیت دولت شما از نظر مصالح ایران است و چنانکه در مجلس علناً اظهار دانشم گذشته شما ثابت کرده است که هر وقت دولت شوروی از صحنه سیاست ایران غایب شده روزگار ایران تباہ شده است تصدیق فرمایید که قلوب ملت ایران از معادن نفت گران‌تر و گاهی است که در آن می‌تواند استخراج محبت نماید.

اگر رویه پسندیده‌ای که بعد از اشغال ایران ارتش و مأمورین شما اتخاذ نمودند تعقیب و قلوب مردم را پیش از بیانی مسخر کنید و فریب القانات سخن چینیان را نخورید بین دولتین همکاری و حسن تفاهمی ایجاد خواهند نمود که بازار کسانی که از سوء تفاهم می‌خواهند استفاده کنند از رواج می‌افتد شما که برای حق و عدالت شمشیر از نیام کشیداید و در ایران خود را طرفدار حق تشبان داده‌اید صلاح نیست که غیر از این رویه دیگری اتخاذ فرمایید و مطمئن باشید که با تعقیب این رویه جامعه را شیفته خود خواهید کرد.

جناب آقای سفیر! من که به شما این عرایض را می‌کنم لازم نمی‌دانم که از کار بر میبایستی خود چیزی عرض کنم همین قدر می‌توانم اظهار کنم که در تمام دوره زندگی مصلحت ایران را با هر چیز نتوانستم عوض کنم و هیچ عاملی نتوانسته است مرا از صراط مستقیم منحرف کند از هر چیز صرف‌نظر کردم که با بی‌دراگیری مبارزه کنم جس و تعهد شده و حتی سواجبه یا سرگ گردیدم و تمام این مشقات به عقاید راسخ من نتوانسته‌است خطلی وارد کند. من ایران را دوست می‌دارم همان طوری که شما خاک اتحاد شوروی را دوست دارید. باور فرمایید که آنچه تاکنون در مجلس گفتم و هر قدمی که برداشتم هیچ محرکی جز ایمان و علاقه‌ای که به کشور خود دارم نداشته‌ام. عقاید سیاسی خود را منحصراً در قسمت سیاست خارجی ایران در مجلس علناً بیان کرده‌ام و تکرار آن را در این جا زائد می‌دانم و فقط می‌خواهم به شما اطمینان بدهم که آنچه در زمینه عقاید خود گفتم تدای ایمان و صدای قلب من است و هر کس که بخواهد در رویه من تأثیر کند فقط با یک عملی که به معضلات من نزدیک باشد می‌تواند مرا شیفته خود سازد.

و اما راجع به معرفی شخصی که این جانب را از موافقت شما یا فرمول تحت نظر من ساخت و یکی از اعضای فراکسیون توده است چون به او قول داده‌ام که نام او را نزد تالی اشاء نکنم از

معرفی او به کسی که حامل پیام بود خودداری کردم لیکن از خود شما نمی توانم پنهان کنم چون طرف قضیه هستید و او به نام شما توضیحهایی به من داده است بنابراین اگر یکی از کارکنان سفارت که آشنا به زبان فارسی یا فرانسه باشد به من مراجعه کند او را معرفی خواهم کرد. در خانمه تمیلاً دارم که آن جناب احترامات فائمهٔ مرا قبول فرماید.

اعضاء دکتر محمد مصدق

به نقل از کتاب نامه های دکتر مصدق - جلد اول - گرد آورنده: محمد ترکمان

لینک این نوشته در سایت سازمان سوسیالیست های ایران

http://www.ois-iran.com/2015/aban-1394/ois-iran-7295-namahe_dr_Mossadegh_be_safire_Shorawie....pdf